

Medaille “Slag bij Jemmapes” 1792-1992

Leopold Verbist

Vz: *La Liberté met Frygische muts*. Kz: *Franse of Gallische haan*, koper Ø 68 mm 188 g, 500 ex. 1992, Koninklijke Munt van België

Voorgeschiedenis

In 1789 had in Frankrijk de Franse Revolutie plaats, die komaf maakte met de standenverschillen en de vermolmde monarchie, en die een grote invloed zou hebben op de Nederlanden.

De Nederlanden waren reeds gescheiden sinds 1581 in de onafhankelijke noordelijke *Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden* en de *Zuidelijke Nederlanden* eerst onder Spaans bewind, daarna onder Oostenrijks of Habsburg bewind. Deze laatste werden ook de *Oostenrijkse Nederlanden* genoemd. Daarnaast was er ook nog het prinsbisdom Luik dat als een lappendeken tussen de Zuidelijke Nederlanden gespreid lag en dat deel uitmaakte van het Heilige Roomse Rijk.

In 1789 had in de Zuidelijke Nederlanden de Brabantse Omwenteling plaats, die gericht was tegen het despotische gezag van de Oostenrijkse keizer Jozef II, bijgenaamd de *Keizer Koster*. Die opstand leidde tot het kortstondig bestaan van de *Verenigde Nederlandse Staten*. Maar die opstand mislukte en Oostenrijk kon zijn gezag herstellen in 1790.

De verovering van de Oostenrijkse Nederlanden door de Fransen

Slag bij Jemmapes op 6 november 1792 (op 5 km van Bergen)

Een Frans leger, aangevuld met zo'n 2500 revolutionairen uit het prinsbisdom Luik en de Zuidelijke Nederlanden, aangevoerd door generaal Charles-François Dumouriez, behaalde, dankzij een numeriek overwicht (40.000 tegen 26.000) de overwinning op het Oostenrijks-Zuid-Nederlandse leger dat onder aanvoering van hertog Albert Casimir van Saksen-Teschen stond. Deze overwinning leidde tot de bezetting (of de bevrijding naargelang het gezichtspunt) van de Oostenrijkse Nederlanden.

Slag bij Jemmapes op 6 november 1792, schilderij uit 1834 van Henry Scheffer (1798-1862) naar het origineel van Horace Vernet (1789-1863)

*Bas-reliëf van de Slag bij Jemmapes op de Arc de Triompf te Parijs,
kant Avenue Kléber*

Slag bij Neerwinden op 18 maart 1793 (in Vlaams Brabant)

Deze vond plaats tussen het revolutionaire leger van Frankrijk onder generaal Charles-François Dumouriez en een Oostenrijks-Zuid-Nederlands leger onder het bevel van Frederik Jozias van Saksen-Coburg-Saalfeld en generaal Karel Mack von Leiberich. De slag werd gewonnen door het coalitieleger, waardoor de Habsburgers de heerschappij over de Zuidelijke Nederlanden herwonnen.

Slag bij Fleurus 26 juni 1794 (omgeving van Charleroi)

Tijdens deze veldslag raakte een Frans leger van meer dan 70.000 man onder generaal Jean-Baptiste Jourdan bij Fleurus slaags met een coalitieleger van onder andere Oostenrijkers en Zuid-Nederlanders en ook Noord-Nederlanders onder Frederik Jozias van Saksen-Coburg-Saalfeld. Door een effectievere concentratie van troepen wisten de Fransen het coalitieleger beslissend te verslaan. De Oostenrijkers trokken zich terug, eerst achter de Ourthe en de Maas, en toen ze bij de Slag bij Sprimont op 18 september nogmaals werden verslagen, achter de Roer. Deze nederlaag leidde tot het definitieve verlies van de Zuidelijke Nederlanden voor de Habsburgse monarchie.

Eind 1794 hadden de Fransen onder leiding van Jourdan de hele linker Rijnsoever bezet. De Fransen rukten dan verder op naar het noorden en tegen het einde van januari 1795 hadden ze de Nederlandse Republiek onder de voet gelopen.

De Fransen verdeelden de Nederlanden in departementen en noemden een ervan Jemmapes (nu Henegouwen) ter ere van de slag bij Jemmapes. Tegenwoordig wordt dat Jemappes geschreven.

Vrede van Campo Formio, 17 oktober 1797 (noordoost Italië)

De Oostenrijkers verloren de moed om in de Nederlanden verder te strijden en tekenden te Campo Formio een vredesverdrag met Frankrijk dat de Franse militaire overwinningen bevestigde.

Het Prinsbisdom Luik

Naast de Brabantse Revolutie had in Luik ook de Luikse Revolutie plaats in de periode 1789-95. In 1789 kwamen de Luikenaars, in de maalstroom van de Franse Revolutie, in opstand tegen hun prins-bisschop en eisten gelijkaardige hervormingen als in Frankrijk. Kort na de slag bij Jemmapes stond de Franse generaal Dumouriez met zijn troepen in Luik op 28 november 1792 en nam het bewind over. De prins-bisschop François de Méan vluchtte. Deze eerste Franse annexatie hield geen stand omdat de Oostenrijkse troepen de stad heroverden in 1793 en de prins-bisschop keerde terug. Na de slag bij Fleurus trokken de Fransen opnieuw de stad binnen op 24 juli 1794 en moest de prins-bisschop definitief vluchten. De Franse Nationale Conventie annexeerde op 1 oktober 1795 het gebied, en herschikte het in drie departementen: *Meuse Inférieure* (Nedermaas), *Ourthe* en *Sambre et Meuse*. De monumentale Sint-Lambertuskathedraal in het centrum van Luik, eeuwenlang het toonbeeld van de prins-bisschoppelijke macht, werd afgebroken. Vandaag is het grondplan nog steeds aangemerkt op

de Place Saint-Lambert in het centrum van Luik. De Luikenaars ontvingen de Fransen eerder als bevrijders dan als bezetters.

Michel Stievenart (°2 dec 1910 Bergen, †18 dec 1991 Bergen)

Hij was een beeldhouwer, tekenaar en numismaat. Hij werd geboren in een kunstzinnige familie. Zijn moeder was van Oostende en heeft daar nog James Ensor gekend. Na zijn middelbaar volgde hij de cursussen van Louis Buisseret aan de *Académie royale des Beaux Art* te Bergen en daarna de cursussen van Ernest Wijnants aan het *Nationaal Hoger Instituut voor Schone Kunsten* te Antwerpen. In 1937 werd hij tekenleraar aan de *École industrielle de Soignies*. Zijn volwassen leven woonde hij in Zinnik (Soignies) en later in Bergen (Mons).

Zelfportret uit 1989

Hij maakte een groot aantal beeldhouwwerken in blauwe steen (uit de gekende steengroeve in Soignies), zwarte steen, marmer, hout en brons. Hij is ook zeer gekend voor zijn pentekeningen. Hij maakte ook 17 medailles. Zijn stijl is vrij abstract.

De medaille 'Slag bij Jemmapes' (1992)

Tijdens een feest op 24 september 1911 te Jemappes, waar ook Fransen uit Rijsel en Valenciennes aanwezig waren, werd door de Waalse politicus Jules Destrée een 16 m hoge granieten obelisk onthuld met bovenop een Franse (Gallische) koperen haan, ter ere van de Franse overwinning tegen de Oostenrijkers in 1792 en de aanhechting van de

Nederlanden aan Frankrijk.

Waalse haan

Merk op dat het hier gaat om een Franse of Gallische haan, geen Waalse haan. Ze onderscheiden zich doordat een Waalse haan een poot opheft en een Franse niet.

Sindsdien worden er regelmatig feesten georganiseerd, zoals in 1937, 1950, 1952 en 1989 als een soort tegenhanger van de feesten in Waterloo waarbij de Fransen verdreven werden. Ook in 1992 werd feest gevierd ter gelegenheid van 200 jaar Slag bij Jemmapes en waarvoor deze medaille besteld werd door de toeristische dienst van Mons aan 300 ex. in 1992 plus nog eens 200 ex. in 1993. Het bas-reliëf van deze medaille werd door de kunstenaar Stievenart aan de stad Mons geschonken. Het is wel duidelijk dat de Walen de Fransen zien als bevrijders en niet als bezetters.

Bibliografie

Wikipedia, *Luikse Revolutie*,

https://nl.wikipedia.org/wiki/Luikse_Revolutie

Wikipedia, *Prinsbisdom Luik*,

https://nl.wikipedia.org/wiki/Prinsbisdom_Luik

Wikipedia, *Oostenrijkse Nederlanden*,

https://nl.wikipedia.org/wiki/Oostenrijkse_Nederlanden

Wikipedia, *Slag bij Jemappes*,

https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Jemappes

Wikipedia, *Bataille de Jemappes*,

https://fr.wikipedia.org/wiki/Bataille_de_Jemappes

Wikipedia, *Slag bij Neerwinden (1793)*,

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Neerwinden_\(1793\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Neerwinden_(1793))

Wikipedia, *Slag bij Fleurus (1794)*,

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Fleurus_\(1794\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Fleurus_(1794))

Wikipedia, *Michel Stiévenart*,

https://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Stiévenart

Internet, *Le monument au coq à Jemappes*, <http://connaitrelawallonie.wallonie.be/fr/lieux-de-memoire/le-monument-au-coq-jemappes#.X1JB24vgqUI>

Internet, *Musee du centenaire Michel Stiévenart*,

<https://sites.google.com/site/museemichelstievenart>